

Aleg. 275.

Sprawozdanie

komisyi drogowej o czynnościach Departamentu IV., za czas od 1. listopada 1891 do końca roku 1892.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 24. kwietnia 1893, przekazał Wysoki Sejm komisyi drogowej do zbadania sprawozdania z czynności Departamentu IV. w czasie od 1. listopada 1891 po koniec roku 1892.

W skutek powyższego polecenia, komisyja drogowa przedkłada następujące sprawozdanie :

I. W peryodzie powyższym zaszła donośna zmiana w ustroju wewnętrznym Departamentu przez wprowadzenie w życie powiększenia etatu osób i płac oddziału technicznego i technicznej służby drogowej. Do powzięcia odnośnej Uchwały; połączonej ze znacznem obciążeniem budżetu krajowego, spowodował Wysoki Sejm w pierwszym rządzie wzgląd na konieczność wykonywania czynnej i szybkiej kontroli nad budową dróg subwencyonowanych, komisyja żywi nadzieję, że działalność Departamentu w tym właśnie kierunku zapewni pomyślny wynik usiłowań pojedynczych powiatów i gmin w celu stworzenia gęstej i racjonalnie obmyślanej sieci gościńców drugo- i trzeciorzędnych, której doniosłość dla rozwoju ekonomicznego kraju, wzmogła się znacznie po zamknięciu okresu budowy dróg krajowych.

II. Na jedynej budującej się jeszcze drodze krajowej Kańczuga-Dynów posunięto roboty o tyle, że pozostaje do zupełnego jej ukończenia :

Wywłaszczeń	na 8 kilometrach
Robót ziemnych	„ 14 „
Szutrowania	„ 18·5 „
Dowozu kamienia	„ 16 „
Mostów do zbudowania	„ 60 „

Na 17 duktach krajowych wykonano, prócz normalnej konserwacyi, następujące ważniejsze roboty :

- a) na 8 drogach częściowe rekonstrukcye;
- b) na drodze Czorsztyn-Chabówka ukończono regulacyę rzeki Biały-Dunajec pod Nowym Targiem ;
- c) na drodze Słotwina-Sącz ukończono budowę mostu kratowego;
- d) na 9 drogach częściowo przebudowano, a częścią wybudowano na nowo mosty i przepusty.
- e) Tak c. k. Rząd, jakoteż strony interesowane, domagają się rekonstrukcyi niektórych dróg krajowych z powodu zbyt silnych spadków i skrętów. Wydział krajowy jednak, nie mając dotąd zapewnionych funduszków, zamierza na razie podjąć następujące tylko roboty : 1) Dalszą budowę drogi z Chabówki do Nowego Targu doliną Raby dla obejścia góry Obidowej.

2) Rekonstrukcyę drogi Zakliczyn-Niedzica między Zbyszycami a Dąbrową, dla obejścia góry Zbyszyckiej. Koszt tej budowy preliminowany na 80.000 zł.

Koszta utrzymania dróg krajowych wynosiły:

	w roku 1889	na 1 kilometr	267 zł. 29 ct.
	" 1890	" "	250 " 80 "
	" 1891	" "	223 " — "
	" 1892	" "	222 " — "
preliminowano,	1893	" "	220 " — "

w tych cyfrach objawia się usiłowanie Departamentu IV. zastosowania się do uwag i poleceń konieczności obniżenia kosztów konserwacji, czynionych w Sprawozdaniach komisji drogowych z lat ostatnich, które i obecna komisya wznawia z naciskiem, gdyż jest przekonana, że obniżenie cen kamienia spowodowane łatwiejszą dostawą z jednej, a znaczne pomnożenie sił technicznych i dozorujących z drugiej, powinno na przyszłość zapewnić dalsze obniżenie kosztów konserwy dróg krajowych.

Dochód z myta na drogach krajowych podniósł się na 88 stacyach mytniczych wydzierżawionych od 1. stycznia 1892 z kwoty 138.614 zł. na 149.939 zł. 99 ct., a zatem o 11.325 zł. 99 ct.

Ogólny zaś dochód z myta preliminowany na rok 1891 w kwocie 214.511 zł. 58½ uczynił w rzeczywistości 218.340 zł. 03½ ct., a zatem powiększył się o 3.828 zł. 45 ct. Korzystny ten rezultat należy przypisać zwiększającemu się ruchowi na drogach krajowych wskutek przybywających rokrocznie dróg bitych powiatowych i gminnych, i regulacji myt krajowych. Na podstawie przeprowadzonych rewizji spowodował Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namieśtnictwem zmianę 7 stacji mytniczych na 5 duktach krajowych, podczas gdy 12 już jako potrzebne uznane zmiany stacji mytniczych są obecnie w toku. Zbudowano 4 nowe bndki mytnicze, a 4 przebudowano.

III. Rewizya dawnych myt prywatnych, opartych na koncesyach rządowych lub osobnych przywilejach, wykazała tychże ogółem 91. Z tej liczby 13 myt należy uważać za bezprawne, a zniesienie takowych jest w drodze. Komisya zaleca przeprowadzenie dalszych sprawdzeń uprawnienia myt prywatnych i ewentualne usunięcie tychże, o ile zostaną uznane za bezprawne.

Zestawienie myt na drogach powiatowych i gminnych nyzyskanych w drodze ustawodawstwa krajowego wykazuje ogółem 284 uprawnień z dochodem rocznym:

106 myt drogowych	w kwocie	120.307 zł.
198 " mostowych	"	53.360 "
60 " przewozowych	"	8.624 "
Ogółem		182.291 zł.

IV. W ciągu roku ubiegłego przybyły 3 nowe dojazdy kolejowe, mianowicie Bóbrka-Chlebowice, Chodorów-dworzec i Jasło dworzec.

Program sieci dojazdów kolejowych, spowodowany rezolucyą Wysokiego Sejmu, nie mógł dotąd zostać stanowczo ułożony, a to z powodu, że niektóre Wydziały powiatowe (20) dotąd nie przedłożyły swoich wniosków, żaden zaś Wydział powiatowy nie przeprowadził niezbędnych czynności przedwstępnych, które są warunkiem do ułożenia — w porozumieniu z c. k. Namieśtnictwem — nadmienionego programu.

21 Wydziały powiatowe uznają potrzebę wybudowania 44 dojazdów kolejowych (których długość nie jest widoczną ze sprawozdania Departamentu); reszta powiatów (33) oznajmiło, iż nie zachodzi potrzeba budowania dojazdów kolejowych w ich obrębie.

Z uwagi, że pewna systematyczność w ułożeniu programu dojazdów kolejowych jest niezbędną, zaznacza komisya drogowa konieczność, by Wydział krajowy zaurgował skompletowanie wniosków Wydziałów powiatowych i rozpoczęcie przedwstępnych rokowań.

V. Co do dróg powiatowych i gminnych, ukończono budowę drogi Chodorów-Rohatyn. Długość jej wynosi 23,45 kilometrów, mostów i przepustów zawiera 35. Koszt budowy został pokryty w sposób następujący:

Subwencya Państwa	64.000 zł. — ct.
Datki dobrowolne	6.848 „ 25 „
Z funduszu krajowego	70.696 „ 80 „
Ogółem	141.545 zł. 05 ct.

Budowę przeprowadzono pod zarządem Wydziału krajowego. Konserwację jej prowadzi na razie Wydział krajowy na rachunek c. k. Rządu, jednocześnie zaś są w toku rokowania z c. k. Namiestnictwem celem stałego objęcia konserwacji tej drogi.

Subwencję na budowę i rekonstrukcję 59 dróg powiatowych i gminnych udzielono 40. powiatom w łącznej kwocie 226.856 zł. 34 ct.

Z tego: a) Subwencya Rządu	19.500 zł.
b) datek dobrowolny	1.000 „
razem	20.500 zł.

Rzeczywisty wydatek z funduszu krajowego wynosił zatem 206.356 zł. 3¹/₂ ct.

Z powyższych robót wykonano 15 dróg w 7 powiatach pod nadzorem technicznym Inżynierów krajowych, zaś 26 budowli wedle projektów Oddziału technicznego.

Fundusz pożyczkowy na poprawę dróg powiatowych i gminnych udzielił pożyczek bezprocentowych po koniec roku 1890 w kwocie . . . . . 245.050 zł.

W roku 1891 zaś 11 powiatom kwotę . . . . . 63 000 zł.

zatem 31 „ łącznie . . . . . 308.050 zł.

na rachunek tych pożyczek spłacono w roku 1891 . . . 118.044 zł. 42 ct.

pozostaje zatem do zwrotu w następnych latach . . . 190.005 zł. 58 ct.

Bilans tego funduszu wykazuje przyrost o . . . . . 20.662 zł. 42 ct. w a.

VI. Jakkolwiek nie w tej mierze jak w latach poprzednich, ale jednak i w nbieglým niektóre Wydziały powiatowe zalegają z wykazami obrotu funduszy dróg gminnych. Ogólny wynik zestawienia mało tylko różni się od zeszłorocznego i wykazuje zużycie w całym kraju prestacyi na poprawę dróg gminnych reprezentującą wartość pieniężną przeszło 1,500.000 zł.

Co do powiatowych funduszy dróg gminnych, wynikłość w 65 powiatach jest następująca:

Dochody wynosiły . . . . . 918447 zł. 83¹/₂ ct.

Wydatki wynosiły . . . . . 810141 zł. 02¹/₂ ct.

Pozostałości kasowe w 63 powiatach . . . 118306 zł. 81 ct.

Niedobory w 2 powiatach . . . . . 874 zł. 57¹/₂ ct.

Cyfra pozostałości kasowych jest znaczną, gdy się atoli uwzględni okoliczność, że należy z nich pokryć nieukończone dotąd, a odnośniami preliminarzami objęte roboty, można je uważać za usprawiedliwione, a tem samem nie ma powodu do wstrzymania wypłaty zasiłków przyznanych na budowę dróg powiatowych i gminnych.

Coby atoli powinno mieć miejsce w tych wypadkach, gdy Wydział powiatowy zalega ze zamknięciem rachunku powiatowego funduszu dróg gminnych.

Z powodu wadliwej administracji drogowej w powiecie Drohobyckim, Wydział krajowy był zniewolonym, objąć na własny zarząd drogi tego powiatu.

W 5 ciu powiatach zaszła potrzeba objęcia w zarząd powiatu drogi w obrębie 11 gmin, zaniedbujących utrzymanie takowych.

VII. C. k. Rząd udzielił w roku 1891 na drogi nie erarialne:

1. Subwencye na budowę 5 dróg w kwocie	78940 zł.
2. Dotacye na 5 dróg i 2 mosty wybudowane przez organa c. k. Rządu . . .	157000 zł.
	Ogółem 235940 zł.

Komisya drogowa zwraca uwagę Wydziału krajowego na konieczność popierania powiatów i gmin w zabiegach o uzyskanie znaczniejszych subwencji od c. k. Rządu na budowę dróg t. zw. strategicznych, a względnie o wyjednanie u Wysokiego Rządu stałej corocznej i znaczniejszej niż dotąd dotacyi, nakoniec potrzebę zabezpieczenia kosztów konserwacyi dróg budowanych na żądanie i pod dozorem c. k. Rządu. Temu zapatrywaniu swemu Komisya daje wyraz w rezolucyi.

VIII. Kontrola nad miastami pobierającymi kopytkowe, wykonywana tak przez Wydziały powiatowe jako też przez specjalnie delegowane organa Departamentu IV. okazało w 7-miu miastach stosunki zupełnie zadowalniające; co do 4 miast, atoli okazała się potrzeba dochodzeń i zarządzeń szczegółowych.

IX. Z pomiędzy czynności Departamentu IV. spowodowanych uchwałami i rezolucjami Wysokiego Sejmu, komisya drogowa nadmienia jako ważniejsze:

Wyasygnowanie Wydziałowi powiatowemu w Nadwornie (3000 zł. na częściowe pokrycie kosztów budowy mostu na Prucie, jakoteż 5.000 zł. na rachunek przyznanej 50% subwencji na budowę drogi Nadwórna-Markowce; niemniej udzielił Departament IV. temu powiatowi technicznej pomocy do wypracowania projektu powyższej drogi.

Uzyskał u c. k. Namiestnictwa oznajmienie, że gmina Podhajczyki-Wybranówka otrzyma należytość za przerobne w kwocie 1.567 zł. 71½ ct.

X. Załatwiając petycye przekazane mu przez Wysoki Sejm, Wydział krajowy podwyższył przedtem już przyznane subwencye na budowę dróg powiatowych i gminnych:

1. Dla drogi Miłocin-Bratkowice z 25% na 35%.
2. Wydziałowi powiatowemu w Cieszanowie dla drogi Dahnów-Lubaczów do 40%.
3. Wydziałowi powiatowemu w Wieliczce na drogi Świątniki-Mogilany i Świątniki Wieliczka do 50%.

Wyasygnował Wydziałowi powiatowemu w Wieliczce 600 zł. na wykończenie drogi Krasne-Żerosławice-Kępanów.

Udzielił Wydziałowi powiatowemu w Kolbuszowie 5000 zł. na drogę powiatową Raniżów-Sokołów.

Udzielił Wydziałowi powiatowemu w Śniatynie 2000 na drogę Zabłotów-Załucze.

Udzielił Wydziałowi powiatowemu w Turce 2000 zł. na drogę Turka-Lutowiska.

Wstawił do preliminarza funduszu krajowego Rubryka X. na rok 1893 kwotę 300.000 zł. na zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych. Komisya drogowa wychodząc z zasady, że po zaniechaniu budowy dróg krajowych, subwencyonowanie dróg powiatowych i gminnych jest najważniejszym czynnikiem do dźwignięcia i uzupełnienia komunikacyi krajowych, uznaje słuszność stanowiska, zajętego w tej sprawie przez Departament IV. i wyraża życzenie:

a) by przy udzielaniu subwencji uwzględniono w pierwszym rzędzie te powiaty, które dotąd posiadają w stosunku do swej rozległości, zaludnienia i produkcji, najmniej dróg bitych krajowych, powiatowych i gminnych.

b) by przy nkładaniu preliminarza na rok przyszły, wstawiono do tej pozycyi kwotę minimalną 300.000 zł.

XI. Rachunki funduszu pro praeterito budowy dróg krajowych i powiatowych wykonanych przez c. k. Rząd wykazują:

Należytości czynne i zapasy kasowe	159037 zł. 62 ¹ / ₂ ct.
Za przerobne należy się stronom	145792 zł. 62 ct.
Zwyżka zatem wynosi	<u>13245 zł. 00¹/₂ ct.</u>

Z powodu niedokładności w prowadzeniu ówczesnej rachunkowości, zachodzi jednak obawa, że nie tylko powyższa kwota okaże się nieściągalską, lecz fundusz krajowy prawdopodobnie dopłacić będzie musiał stronom od 6.000 do 8.000 zł.

XII. W zastosowaniu ustawy z dnia 28. grudnia 1887 r. Wydział krajowy wypłacił tytułem ubezpieczenia od wypadków drożników i robotników przy drogach krajowych kwotę 556 zł. 37 ct.

XIII. Ze spraw drogowych, wytoczonych przed Trybunał administracyjny, zostały załatwione 3 na korzyść, 2 zaś na niekorzyść Wydziału krajowego, 4 dalsze sprawy są w toku.

XIV. Z oznajmienia e. k. Dyrekeyi poczt i telegrafów wynika, że w okresie będącym, objętym niniejszem sprawozdaniem, otworzono w Galicyi 19 stacyj pocztowych i 2 telegraficzne.

XV. W komisji drogowej podniesiono okoliczność, że niektóre gościńce rządowe w rozmaitych częściach kraju znajdują się w nader złym stanie, utrudniającym komunikację. Komisya sądzi, że Wydział krajowy powinien zwrócić na ten stan rzeczy, uwagę e. k. Rządu.

XVI. Ponieważ niektóre powiaty zalegają z uiszczeniem kwot deklarowanych w swoim czasie na budowę kolei Transwersalnej, Komisya uznaje potrzebę ostatecznego załatwienia tej sprawy i wnosi w tej mierze uchwałę.

XVII. Działalność Departamentu IV. odnosząca się do spraw kolejowych i Banku krajowego jest przedmiotem oddzielnych sprawozdań odnośnych komisji Sejmowych.

XVIII. Czynności Departamentu IV. wzmagają się stale, jak świadczy wzrastająca cyfra exhibitów.

W roku 1890 wpłynęło liczb 6448.

„ 1891 „ „ 6657.

„ 1892 „ „ 8039.

Komisya drogowa stwierdza z uznaniem, że restancyi za rok 1892 i z 3 pierwszych miesięcy roku bieżącego nie ma żadnych, i że czynności biurowe załatwione są prawidłowo.

Na podstawie powyższych wywodów Komisya wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

I. Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności Departamentu IV. Sejm przyjmuje do wiadomości.

II. Uchwała: Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby przynaglił odnośne Reprezentacye powiatowe do regularnej spłaty datków przez nie ofiarowanych na budowę kolei Transwersalnej.

III. Rezolucya: Wzywa się e. k. Rząd, ażeby objął na koszt Państwa konserwację dróg zbudowanych w interesie Państwa i przy pomocy zasiłków ze Skarbu Państwa udzielonych.

Lwów, dnia 13. maja 1893 r.

Przewodniczący:

Józef Meciński w. r.

Sala w. r.

Sprawozdawca.

